

УДК 005.7:339.9:316.7:352

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.204.174-181>**Латинін М.А.**

доктор наук з державного управління
ННІ «Інститут державного управління»
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Latynin Mykola

Dr. of Public Administration Sc.
NNI «Institute of Public Administration»
V.N. Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-7917-4518>

Гібадуллін О.В.

доктор філософії з публічного управління та адміністрування
директор з персоналу «UBC Group», м. Харків

Hibadullin Oleksii

PhD in Public Management and Administration
HR Director, UBC Group LLC, Kharkiv
<https://orcid.org/0000-0002-8574-7941>

Берлізова В.А.

кандидат наук з державного управління
ННІ «Інститут державного управління»
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Berlizova Viktoriia

PhD in Public Administration Sc.
NNI «Institute of Public Administration»
V.N. Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0002-0839-1291>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ У ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ КРАЇН-ЛІДЕРІВ «ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ»

Стаття акцентує увагу на можливості подолання кризи довіри до сталого розвитку, як глобального політичного мейнстріму, на основі зміни підходів до побудови процесів управління та адаптування їх до викликів сьогодення за допомогою збалансування із системними закономірностями. Автори зауважують, що зміна підходів до побудови управлінських процесів створює можливість для оптимального розкриття нематеріального потенціалу та раціонального використання наявного ресурсу на основі узгодження перебігу процесів із системними закономірностями, забезпеченню міжрівневої наскрізності та гнучкому упередженню викликів.

Метою статті є наукове обґрунтування можливості контекстного оновлення концепції сталого розвитку на основі комбінування кращих особливостей існуючих моделей соціально-економічної трансформації та зміни принципів та підходів до побудови управлінських процесів.

Ключові слова: сталий розвиток, публічне управління, циркулярна економіка, зелена економіка, цифрова економіка, smart-спеціалізація, гнучке управління, антикризове управління, економічна політика.

PUBLIC MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE PROCESSES OF SOCIO-ECONOMIC TRANSFORMATION OF THE LEADING COUNTRIES OF THE «GREEN TRANSITION»

Until recently, the concept of sustainable development was considered a generally accepted political mainstream – both in the leading countries of the «green transition», which dominated the global political discourse, and in the political environment of developing countries. The emphasis on technologicality and innovation, a high level of well-being as a synonym for «green growth», efficiency and competitiveness have formed pluralistic democracies with influential «green» parties and movements, a developed civil society and free media. Sustainable social dialogue and a flexible way of

© Латинін М.А., Гібадуллін О.В., Берлізова В.А., 2025

searching for a model of optimal disclosure of economic potential have created the basis for ongoing qualitative changes and opportunities for the development of «green» infrastructure.

However, the unresolved problem of imbalance between the global and local agenda, the growing imbalance in the level of economic and social well-being between countries at the global level, reinforced by the challenges of social heterogeneity and growing geopolitical tensions, have undermined the prospects for a joint solution to global problems. The gradual decline in living standards and numerous economic crises have accelerated the development of competing visions of the world order, which place state sovereignty above global norms and obligations, which has increased the fragmentation of the implementation of sustainable development goals in national socio-economic systems and created a systemic crisis of trust in the concept as such.

The article focuses on the possibility of overcoming the crisis of trust in sustainable development, based on a conceptual rethinking of views on the construction of management systems, primarily by balancing methodological models with management processes based on organic consideration of system regularities. Contextual updating of approaches and coordination of management processes with the internal structure of the system will allow solving the task of overall optimization of the structure of interlevel interaction, expanding and strengthening information exchange channels, and implementing management functions taking into account and anticipating the impact of external environmental challenges. At the same time, in the context of political inconsistency of the concept of sustainable development, such an update of approaches to management will contribute to increasing the effectiveness in identifying and revealing economic potential, adjusting social perception and legitimizing management decisions based on recognizing the authority of emotional leadership and forming a harmonious approach to the formation of ecological friendliness through the organic renewal of models of socio-economic transformation.

The purpose of the article is to scientifically substantiate the possibility of contextual renewal of the concept of sustainable development based on combining the best features of existing models of socio-economic transformation and changing the principles and approaches to building management processes.

The authors argue that even today the key values and principles of sustainable development, as a global concept of humanity's survival, are not only relevant to today's challenges, but also acquire significant relevance in the turbulent conditions of the current stage of world development. At the same time, the fragmentation and imbalance of the sustainable development system, even in the leading countries of the «green transition», can be compensated for by using a new, more flexible and adapted management model, and the existing positive experience of implementation can create a basis for the formation of new, more pragmatic models and open up new opportunities for managed growth. In addition, changing approaches to building management processes creates an opportunity for optimal disclosure of intangible potential and rational use of available resources based on harmonizing the course of processes with systemic patterns, inter-level continuity and flexible anticipation of challenges.

The article reveals the conceptual and methodological foundations of models for the practical implementation of the concept of sustainable development in the leading countries of the «green transition», the effectiveness of the models and the defining features that are important for revealing internal potential based on using a more adaptive approach to building management processes. Given the rapid development of digital technologies and the organic change in socio-economic models under the influence of artificial intelligence, which are increasingly erasing borders and limitations in achieving prospects for economic and social growth, such a contextual update is relevant not only for countries that are imitators of inventions and innovations, but also for countries that are leaders in implementing the concept of sustainable development into national processes of socio-economic transformation.

Keywords: sustainable development, public administration, circular economy, green economy, digital economy, smart specialization, flexible management, anti-crisis management, economic policy.

JEL classification: A13, A23, B49, F01, O11, Q32.

Постановка проблеми. Ще донедавна політико-економічним моделям розвинутих країн Заходу був притаманний глобальний політичний консенсус щодо імплементації концепції сталого розвитку та низка спільних рис. Поєднуючи лідерів «зеленого» зростання вони визначали траєкторію загального сприйняття сталого розвитку як політико-економічного мейнстріму та закладали основи гнучкої імплементації у національні соціально-економічні системи. Відносно високий рівень економічного добробуту та задоволення базових потреб переважної більшості населення, розвинена ринкова економіка з акцентом на інноваціях, ефективність та конкурентоспроможність формувала плюралістичні демократії зі впливовими «зеленими» партіями та рухами, розвиненим громадянським суспільством та вільними медіа.

Постіндустріальна, сервісна економіка з переважанням третинного сектору (послуг) над вторинним (промисловістю) давала змогу підходити до сталого

розвитку не лише з точки зору кількісного зростання, а й якісних змін та збереження досягнутого рівня життя, підсилюючи соціальну сталість. При цьому, значна частина «озеленення» відбувалася за рахунок технологічного прогресу, а не обмеження споживання чи кардинальної зміни способу життя, сталому соціальному діалогу і гнучкому пошуку консенсусу у суспільстві, що забезпечувало наскрізний характер екологічного порядку денного, зменшувало екологічний слід економічної діяльності та створювало можливості для розвитку «зеленої» інфраструктури.

Актуальність підкреслюється необхідністю творчого переосмислення концепції сталого розвитку та адаптації до нових реалій. Численні виклики сьогодення, зростання геополітичної напруженості та мілітаризації підірвала перспективи спільного вирішення глобальних проблем та підсилила фрагментованість імплементації цілей сталого розвитку у національні соціально-економічні системи.

Актуальність підсилюється поступовим зниження рівня життя та численними економічними кризами, що спричиняє розвиток конкуруючих візії світового порядку, якими державний суверенітет ставиться вище за глобальні норми та зобов'язання. В цих умовах екологічні та соціальні міркування часто приносяться в жертву короткостроковим політичним та економічним інтересам правлячих еліт, швидкість політичної легалізації яких простежується за результатами останніх виборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні необхідність контекстного оновлення глобальної візії сталого розвитку як антикризової стратегії виживання людства є предметом досліджень численних глобальних інституцій: від науковців Римського клубу, як піонера концепції меж зростання, до Форуму «економіки добробуту» у Рекавіку. Над траєкторією практичної адаптації концепції сталого розвитку до викликів сьогодення зосереджена увага працівників ООН та інституцій глобального економічного врядування, які наголошують на необхідності «відбудови кращого». Ними хоча і визнається нагальна необхідність трансформації соціально-економічних моделей, проти і дотепер ключова орієнтація вектора спрямована на формування суспільного добробуту, як синоніма зростання; погляди на добробут – як на розкіш, яку слід розглядати після вирішення звичайних економічних проблем; розуміння добробуту – як рушія економічного зростання в позитивному колі, в якому зростання також забезпечує добробут.

Теоретико-методологічні основи оновлення сучасних соціально-економічних систем в контексті системної рівноваги знаходять відображення у роботах Р. Лукса та Т. Сарджента (розкритті економічних процесів з позиції концепції рівноваги раціональних очікувань), Д. Неймана, О. Моргенштерна (теоретичні моделі рівноваги ринку та прикладні моделі теорії контрактів), Т. Парсона (закономірності функціонування соціально-економічних систем) та інших. Концептуально-методологічним підходам до узгодження концепції сталого розвитку у моделях соціально-економічної трансформації в контексті дотримання національного інтересу присвячені дослідження багатьох українських науковців: Л. Гриніва, І. Дунаєва, М. Латиніна, Т. Лозинської, Л. Мельника та інших. Віддаючи належне концептуально-методологічним напрацюванням підходів до адаптації та контекстного оновлення концепції сталого розвитку і досі зберігається актуальність наукового пошуку оптимального підходу до управління процесами соціально-економічної трансформації.

Домінуюча траєкторія науково-практичного пошуку вектору контекстного оновлення концепції сталого розвитку сфокусована на розкритті впливу факторів імплементації, констатації причин фрагментованості політик та удосконаленні традиційних ієрархічних підходів до побудови управлінських процесів. Кожна з традиційних моделей сталого розвитку має раціональне наповнення і, не зважаючи на певну кризу довіри, може стати підґрунтям для практичного оновлення

підходів до імплементації сталого розвитку у національні політики на основі трансформації підходів до побудови управлінських процесів. Особливого значення вирішення цього наукового завдання набуває в умовах зростаючої невизначеності та глобальної турбулентності, коли системи управління повинні з одного боку упереджувати зростаючі виклики, з іншого – повинні відповідати за своєю внутрішньою структурою керованій системі із суттєвим потенціалом гнучкості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більш гнучкі та адаптивні моделі управління, побудовані навколо ціннісно-цільового ядра структури, хоча й визнані глобальними науковими інституціями як альтернатива для подолання розбалансованості, на сьогодні тільки стають предметом наукового пошуку.

Метою статті є наукове обґрунтування можливості контекстного оновлення концепції сталого розвитку на основі комбінування кращих особливостей існуючих моделей соціально-економічної трансформації та зміни принципів та підходів до побудови управлінських процесів.

Основним завданням статті є – концептуально-методологічне розкриття основних моделей імплементації сталого розвитку у національні соціально-економічні системи країн-лідерів «зеленого» переходу, виокремлення ключових факторів та визначення їх впливу на прояви системних закономірностей задля створення оптимального балансу метаболічних процесів.

Основне завдання статті зумовило вирішення таких задач:

- 1) визначити концептуально-теоретичні особливості реалізації функції адаптації концепції сталого розвитку до особливостей національних соціально-економічних систем,
- 2) дослідити методологічні моделі імплементації концепції сталого розвитку у процеси соціально-економічної трансформації в країнах-лідерах «зеленого переходу» та їх результативність з огляду на фактори впливу та моделі управління,
- 3) за допомогою системного підходу виокремити загальні перспективи контекстного оновлення концепції сталості на основі зміни принципів та підходів до побудови процесів управління.

Виклад основних результатів дослідження. Концепція сталого розвитку за своєю сутністю є – складною багатомірною системою, спрямованою на гармонізацію процесів соціально-економічної трансформації людства. Глобальна модель соціальної системи (Т. Парсон), досліджуючи складні соціально-економічні процеси, виокремлює економічну сферу життєдіяльності, як основу формування та розкриття адаптивного потенціалу суспільства, що має зовнішньо-інструментальну орієнтацію та реалізує функцію адаптації до проявів зовнішнього впливу. Розкриття цього потенціалу в ході імплементації концепції сталості у національні соціально-економічні системи напряду впливає на як сталість внутрішньої структури та процесів, так і на здатність її збалансовано підтримувати стан динамічної рівноваги при внутрішньому перетворенні,

зберігаючи спрямованість на розвиток та якісну зміну властивостей.

Узгодження та імплементація функції адаптації системи сталого розвитку у процесах соціально-економічної трансформації передбачає:

- урахування соціокультурних особливостей та потреб національних економік [2];
- імплементацію концептуальних елементів у нормативну структуру внутрішніх процесів [20];
- міжрівневу диференціацію при реалізації функції цілеузгодження та ціледосягнення [1];
- визначення та корегування пріоритетів та узгодження їх із національними цінностями та цілями [14].

Методологічна реалізація функції адаптації системи ґрунтується на раціональному виборі національної моделі соціально-економічного розвитку, яка б оптимально забезпечувала соціально-економічну систему необхідним потенціалом для існування та розвитку, підтримувала динамічну рівновагу при впливі викликів зовнішнього середовища, сприяла гнучкому та якісному перетворенню внутрішньої структури системи у відповідь на внутрішній та зовнішній вплив.

Ключовим цілям та політико-економічним моделям розвинутих країн Заходу, попри різноманіття, притаманна низка спільних рис, які їх об'єднують, визначають їхнє розуміння та політику сталого розвитку:

1. Відносно високий рівень економічного добробуту та задоволення базових потреб переважної більшості населення. Це дає змогу підходити до сталого розвитку не лише з точки зору кількісного зростання, а й якісних змін та збереження досягнутого рівня життя.

2. Розвинена ринкова економіка з акцентом на інноваціях, ефективності та конкурентоспроможності. Відповідно, значна частина «озеленення» відбувається за рахунок технологічного прогресу, а не обмеження споживання чи кардинальної зміни способу життя.

3. Плюралістичні демократії зі впливовими «зеленими» партіями та рухами, розвиненим громадянським суспільством та вільними медіа. Завдяки цьому екологічний порядок денний формується не лише «згори», а й «знизу», є предметом суспільного діалогу і пошуку консенсусу.

4. Постіндустріальна, сервісна економіка з переважанням третинного сектору (послуг) над вторинним (промисловістю). Це зменшує екологічний слід економічної діяльності і створює можливості для розвитку «зеленої» інфраструктури, екотуризму тощо.

Водночас між окремими західними країнами є суттєві відмінності в акцентах та інструментах політики сталого розвитку (табл. 1), зумовлені їх національною специфікою, ресурсним потенціалом та геополітичними інтересами [7].

Таблиця 1

Особливості акцентів та інструментів сталого розвитку у розвинених країнах

Країна/регіон	Економічна модель і цілі	Драйвери "зеленого" переходу	Виклики і ризики
ЄС	Соціально-ринкова економіка, баланс економічних, соціальних та екологічних цілей	Наднаціональна політика і право, багаторівневе врядування, потужне громадянське суспільство	Узгодження національних інтересів, загроза конкурентоспроможності, популізм
США	Ліберальна ринкова економіка, акцент на інноваціях та конкуренції	Ринкові стимули, публічно-приватне партнерство, динамізм бізнесу та науки	Політична поляризація, спротив традиційних галузей, короткострокові інтереси
Японія	Корпоративна економіка, баланс зростання та соціальної гармонії	Традиції гармонії з природою, культура екосвідомості, передові технології	Старіння населення, стагнація економіки, інерційність системи
Норвегія та Скандинавія	Соціал-демократія, пріоритет людського розвитку та рівності	Етика солідарності та справедливості, інвестиції в освіту та інновації, "скандинавський спосіб життя"	Узгодження з вимогами глобальної конкуренції, загроза соціальній державі

Джерело: розроблено авторами

Перша модель – ЄС як лідер «зеленого» переходу на основі багаторівневого врядування. Євросоюз позиціонує себе як глобального лідера в боротьбі зі зміною клімату та рушія до циркулярної, низьковуглецевої економіки. Ключову роль тут відіграє унікальна система наднаціонального регулювання, яка дає змогу встановлювати єдині високі стандарти у сфері довкілля, енергетики, транспорту тощо і стимулювати «зелені» інновації через спільний ринок. Водночас всередині ЄС є значні відмінності між країнами – лідерами «зеленого» порядку денного (Німеччина [4], скандинавські країни [21]) та відстаючими (країни Східної Європи). Знаковою ініціативою останніх років став Європейський зелений курс – амбітна стратегія

перетворення ЄС на кліматично нейтральний континент до 2050 року за допомогою цілісного набору регуляторних, фінансових та інформаційних інструментів [23].

Друга модель – «зелене» зростання на основі ринкових стимулів та публічно-приватного партнерства. Вона найкраще втілена в США [22] – країні з потужним приватним сектором, розвиненими фінансовими ринками та культурою підприємництва. Тут «озеленення» економіки відбувається переважно за рахунок ринкових механізмів, як-от торгівля квотами на викиди, «зелені» облігації, добровільні ініціативи бізнесу тощо. Водночас на федеральному рівні уряд підтримує «зелені» галузі через механізми субсидій,

держзакупівель, держгарантій за кредитами тощо. Наприклад, пакет інфраструктурних інвестицій адміністрації Байдена (на сьогодні зупинений) передбачав значні кошти на розвиток «чистої» енергетики, електромобілів, захисту біорізноманіття тощо. Але в умовах поляризації американської політики ця програма стикається зі значним спротивом республіканців.

Третя модель – розвиток через гармонізацію з природою та «м'яку силу». Вона найяскравіше втілена в Японії – країні з давніми традиціями гармонії людини і довкілля, закоріненими в синтоїзмі та дзен-буддизмі. Водночас для Японії, яка бідна на природні ресурси, ощадливе використання енергії та матеріалів завжди було економічною необхідністю. Ці традиції в поєднанні з розвиненою наукою та освітою дали змогу Японії стати світовим лідером у таких сферах, як енергоощадні технології, «розумні» мережі, екодизайн, переробка відходів тощо. При цьому замість тиску чи суворого регулювання акцент робиться на культурі екологічної свідомості, вихованні і пропаганді «зелених» цінностей. Японська концепція «моттаїнай» (шанобливе і бережливе ставлення до речей) стала всесвітньо відомим гаслом боротьби з марнотратством.

Четверта модель – розвиток людського потенціалу в гармонії з природою. Вона втілена у скандинавських країнах, зокрема Норвегії [24] – державі з потужною соціальною політикою, високим рівнем довіри та культурою суспільної солідарності. Тут турбота про довкілля розглядається не лише як екологічний, але й як етичний та соціальний імператив, питання справедливості між поколіннями. Скандинавські країни [6, 15] інвестують значні кошти в освіту, науку, інновації, що дає їм змогу бути лідерами «зелених» технологій попри обмежені природні ресурси. При цьому акцент робиться не так на споживанні, як на розвитку людського потенціалу, творчості, гармонійному житті в єдності з природою. Характерний приклад – концепція «фрілас-фінг» (friluftsliv) в Норвегії, яка пропагує здоровий спосіб життя на лоні природи як джерело фізичного і духовного добробуту.

Ці моделі, звісно, не вичерпують усього різноманіття підходів до сталого розвитку на Заході [27].

На сьогодні одним з головних викликів для економічно розвинутих країн є необхідність внутрішньої та зовнішньої врівноваженості економічних систем (прогресивність в існуючих умовах функціонування) та зростаюча динаміка розвитку технологій змінила вимоги до забезпечення сталості, виводячи в пріоритет інноваційність та стійкість в умовах турбулентності, як одну з головних вимог забезпечення гармонійності розвитку. Але інновації та технологічність завжди пов'язані з необхідністю отримання додаткового ресурсу розвитку та комерціалізації, виокремлюють фактор конкурентоспроможності національної економіки як вирішальний, підсилюючи ціннісно-цільову розбалансованість системи впливом механізмів ринкової саморегуляції. Існуюче ціннісно-цільове протиріччя, при цьому, підсилюється економічними розбіжностями (боротьбою за ресурси) та соціальною нерівномірністю (рівень життя у країнах-лідерах інновацій),

породжуючи протиріччя системної цілісності та гармонійності на основі домінанти факторів ресурсозабезпечення метаболічних процесів національних систем. На сьогодні більшість традиційних інструментів управління, як інструмента вирішення протиріч та системного узгодження, не є ефективними для розвинутих країн та вимагають фундаментального переосмислення концепції сталості в бік збільшення гнучкості та адаптивності до сучасних реалій.

Тривалий час ключова траєкторія наукового пошуку оптимальної моделі управління сталим розвитком сфокусована на подоланні неузгодженості та розбалансованості системи що досі є критичним викликом людства як на глобальному рівні, так і на державних та регіональних майже у всіх країнах світу. У багатьох, якщо не у всіх, випадках першопричиною такої внутрішньої розбалансованості є національні політики сприяння сталому розвитку, які не узгоджуються з існуючими глобальними політичними рамками [2] та породжені внутрішніми ідеологічними протиріччями концепції.

Велика кількість науковців підкреслює особливу розбалансованість, що виникає ще на етапі концептуального переосмислення моделі сталого розвитку задля практичної реалізації у національних соціально-економічних системах, при виборі механізмів трансформаційних перетворень. Зазвичай такі механізми ґрунтуються на традиційних принципах раціональності, резієлентності та адаптивності у підходах вибору та імплементації, спрямовані на досягнення конкретного, оптимального для метаболізму системи результату, аргументовані наявними ресурсами задля забезпечення трансформаційних перетворень та зростання, фокусуються на гармонійності та оптимальній достатності у виборі важелів впливу [19]; цілеспрямованої гнучкості у підходах до розробки та побудови управлінських процесів [18]; скоординованості та інноваційності при виконанні організаційно-розпорядчої функції [1]; оперативності та якості інформаційного потоку, врахуванні при цьому фактору доцільності та його відповідності національним інтересам [12].

Концептуально-методологічна траєкторія наукового пошуку Римського клубу, як одного з піонерів концепції меж зростання, з одного боку задає глобальний дискурс щодо актуальності зміни домінуючої моделі фінансового капіталізму, орієнтованої на короткострокові прибутки та заклики до «нового Просвітництва», яке б поєднувало досягнення науки та гуманістичні цінності у переході до регенеративної та циркулярної економіки [25]. З іншого – критикує за недостатню увагу до питань глобальної справедливості та розподілу ресурсів: фокус на "зеленому зростанні" та технологічних інноваціях без перегляду фундаментальних відносин експлуатації та нерівності є недостатнім для забезпечення справжньої сталості [10].

МВФ і Світовий банк, як ключові інституції глобального економічного врядування наголошують на необхідності «відбудови кращого» (building back better) після пандемії COVID-19, інвестуючи в людський капітал, інфраструктуру та «зелений» перехід [26] та

закликають до збільшення «зелених» інвестицій, запровадження механізмів ціноутворення на викиди, таких як вуглецеві податки [11], просуваючи ідею монетизації нематеріального капіталу.

Учасники Форуму економіки у Давосі, при визначенні траєкторій еволюціонування концепції сталості, зосереджені на оптимізації класичних підходів та поглядів. Ними хоча і визнається нагальна необхідність трансформацій соціально-економічних моделей, проти і дотепер ключова орієнтація вектора спрямована на формулювання суспільного добробуту, як синоніма зростання; погляди на добробут – як на розкіш, яку слід розглядати після вирішення звичайних економічних проблем; розуміння добробуту – як рушія економічного зростання в позитивному колі, в якому зростання також забезпечує добробут.

На соціальній компоненті сталості та отриманні додаткового нематеріального ресурсу, наполягають учасники Форуму «економіки добробуту» у Реявіку, що позиціонуючи себе як альтернатива Форуму у Давосі: «нам потрібна економіка, керівним принципом якої є турбота», а також «новий міф, який би краще відповідав умовам нашої людини як смертного виду на обмеженій планеті» [13], необхідна докорінна зміна існуючої системи, що переживає кризу [5] поверхнева модернізація не принесе бажаного подолання політичних та ідеологічних розривів, поєднання спільних зусиль на шляху просування спільних цілей добробуту [8].

Критиками концепції сталості (Б. Латур та Д. Гаравей (критика антропоцентризму та екомодернізму), Д. Гікел та Т. Пікетті (посилення глобальної нерівності та несправедливості), В. Стеффен (виклики антропоцену та планетарних меж), Ш. Ясановф (криза експертних інституцій)) визначається інституціональна криза сталого розвитку та акцентується увага на застарілості практичних підходів сучасних глобальних інституцій, що й досі керуються неоліберальною парадигмою, яка пріоритетизує економічне зростання та вільні ринки над питаннями екологічної стійкості та соціальної справедливості [3] не здатна подолати триваючу рецесію.

Відаючи належне концептуально-методологічним спробам узгодження спільного бачення сталого та інклюзивного зростання [9, 17] слід зазначити, що і на сьогодні питання концептуально-теоретичного розкриття та методологічної адаптації нових політичних можливостей, які б стосувалися повного спектру соціально-економічних детермінант, включаючи подолання соціальної нерівності в суспільстві [16] залишається актуальним.

Спільним викликом для всіх розвинених країн і досі залишається узгодження цілей сталого розвитку з імперативами економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності, відтворенні гармонійного балансу співіснування між складовими. На сьогодні перехід до «зеленої» економіки вимагає значних інвестицій, структурних реформ, зміни моделей виробництва і споживання. Це створює як нові можливості (для розвитку інноваційних галузей та створення «зелених» робочих місць), так і ризики (для традиційних

індустрій та соціальної стабільності).

Висновки. На основі проведених досліджень можна зробити такі узагальнені висновки.

1. Теоретична імплементація функції адаптації системи сталого розвитку у національних процесах соціально-економічної трансформації передбачає: урахування соціокультурних особливостей та потреб національних економік, імплементацію концептуальних елементів у нормативну структуру внутрішніх процесів, міжрівневу диференціацію при реалізації функції ціледосягнення, визначення та корегування пріоритетів та узгодження їх із національними цінностями та цілями. При цьому методологічна реалізація функції ґрунтується на раціональному виборі національної моделі соціально-економічного розвитку, яка б оптимально забезпечувала соціально-економічну систему необхідним потенціалом для існування та розвитку, підтримувала динамічну рівновагу при впливі викликів зовнішнього середовища, сприяла гнучкому та якісному перетворенню внутрішньої структури системи у відповідь на внутрішній та зовнішній вплив.

2. На сьогодні підсилення впливу численних зсувів викликали суттєвий дисбаланс практичної імплементації концепції сталого розвитку у національні соціально-економічні системи розвинених країн. Для соціально-ринкової економіки (ЄС) викликом і досі є популізм, дисбаланс національних інтересів, загроза конкурентоспроможності. Модель ліберальної ринкової економіки з акцентом на інноваціях та конкуренції (США), ще донедавна спиралася на ринкові стимули, публічно-приватне партнерство, динамізм бізнесу та науки, але політична поляризація, спротив традиційних галузей та короткострокові інтереси спричинили суттєвий зсув у векторі соціально-економічної трансформації в бік легітимізації політики «економічного прагматизму» та скорочення «зелених» програм. Модель корпоративної економіки (Японія), із історичною орієнтацією на баланс зростання та соціальної гармонії, стикається із викликами старіння населення, економічної стагнації та інерційності системи. Соціал-демократичні моделі (Норвегія та Скандинавія), пріоритетом яких є людський розвиток, орієнтовані етичні фактори та рівність стикаються із викликами глобальної конкуренції та загрозами соціальній сталості.

3. Велика кількість науковців підкреслює особливу розбалансованість, що виникає ще на етапі концептуального переосмислення моделі сталого розвитку задля практичної реалізації у національних соціально-економічних системах, при виборі механізмів трансформаційних перетворень. Теоретично такі механізми ґрунтуються на традиційних принципах раціональності, резієлентності та адаптивності у підходах вибору та імплементації, спрямовані на досягнення конкретного, оптимального для метаболізму системи результату, аргументовані наявними ресурсами. Практично – орієнтуються на застарілі ієрархічні моделі, які не здатні сфокусуватися на гармонійності та оптимальній достатності у виборі важелів впливу, забезпечити цілеспрямовану гнучкість у підходах до розробки та побудови управлінських процесів, наскрізну

координацію та при виконанні організаційно-розпорядчої функції, швидкість та якість інформаційного потоку та найголовніше – врахування фактору доцільності та його відповідності національним інтересам.

4. Спільним викликом для всіх розвинених країн і досі залишається узгодження цілей сталого розвитку з імперативами економічного зростання та глобальної конкурентоспроможності, відтворенні гармонійного

балансу співіснування між складовими. На сьогодні перехід до «зеленої» економіки вимагає значних інвестицій, структурних реформ, зміни моделей виробництва і споживання. Це створює як нові можливості (для розвитку інноваційних галузей та створення «зелених» робочих місць), так і ризики (для традиційних індустрій та соціальної стабільності).

Список використаних джерел:

1. Agile. Governance/supported by. (2024). Hertie. School. Geneva: WEF. URL: <https://intelligence.weforum.org/topics/a1Gb000000pTDaEAM>.
2. Baker, S. (2016). Sustainable Development (2nd Ed.), London: Routledge. URL: <https://surl.li/yvcnne>
3. Eurodad. (2021). Gambling with Our Lives: Fossil Fuel Support from Multilateral Development Banks. European Network on Debt and Development.
4. Germany's Sustainable Development Strategy. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/sustainability/germany-s-sustainable-development-strategy-354566>.
5. International Reflections on Wellbeing Budgeting. Presentation to Wellbeing Economy Forum, Reykjavik, June 14, 2024. URL: https://island.is/en/news/wellbeing-economy-forum-in-reykjavik-june-11-12-2024?utm_source=chatgpt.com.
6. Voluntary National Review 2021: Sweden – Report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development». (2021). Stockholm: Government Offices of Sweden. URL: https://www.government.se/reports/2021/06/voluntary-national-review-2021---sweden/?utm_source=chatgpt.com.
7. Green growth and sustainable development. OECD. URL: <http://www.oecd.org/greengrowth/>.
8. Hayden, A. (2024). The Wellbeing Economy in Practice: Sustainable and Inclusive Growth? Or a Post-Growth Breakthrough?». Humanities and Social Sciences Communications, No. 11(1). Pp. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03385-8>.
9. Hayden, A. (2025). Buzzword or Breakthrough Beyond Growth? The Mainstreaming of the Wellbeing Economy. Ecological Economics, No. 227. 108375. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2024.108375>.
10. Hickel, J. (2020). Less is More: How Degrowth Will Save the World. URL: <https://surl.li/cyavpk>
11. Fiscal Monitor: A Fair Shot. International Monetary Fund. (2021). IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2021/03/31/Fiscal-Monitor-April-2021-A-Fair-Shot-50156>.
12. ITER, a reactor in France, may deliver fusion energy power as early as 2045. (2019). URL: <https://surl.li/olnjsx>
13. Jackson, T. (2023). From Davos to Reykjavik: Decoupling Wellbeing from Growth. Centre for the Understanding of Sustainable Prosperity. URL: <https://cusp.ac.uk/themes/aetw/tj-blog-wef-reykjavik>.
14. Jann, W., & Veit, S. (2021). Politics and Administration in Germany. Public Administration in Germany. Pp. 145–161. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-53697-8_10.
15. Delaney, K. & Maguire, A. (2022). Implementing the Sustainable Development Goals post-COVID-19: A study of Australia and Sweden. Alternative Law Journal, Vol. 47. Iss. 3. Pp. 168–172. DOI: <https://doi.org/10.1177/1037969X2210955>.
16. Laurent, É., Battaglia, F., Janoo, A., Galli, A., Dalla Libera Marchiori, G. Raluca, M. & Sommer, C. (2021). Five Pathways Toward Health-Environment Policy in a Wellbeing Economy. Wellbeing Economy Alliance. URL: <https://surl.li/xxdjte>
17. Mason, N., & M. Büchs. (2023). Barriers to Adopting Wellbeing-Economy Narratives: Comparing the Wellbeing Economy Alliance and Wellbeing Economy Governments. Sustainability: Science, Practice and Policy, No. 19(1). 2222624. DOI: <https://doi.org/10.1080/15487733.2023.2222624>.
18. Medina, L., Krendelsberger, A., Renkamp, T. etc. (2023). Community voices on climate, peace and security: Senegal. CGIAR FOCUS Climate Security. 66 p. URI: <https://hdl.handle.net/10568/137319>.
19. Mickwitz, P., Neij, L., Johansson, M., Benner, M., & Sandin, S. (2021). A theory-based approach to evaluations intended to inform transitions toward sustainability. Evaluation, Vol. 27. Iss. 3. Pp. 281–306. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356389021997855>.
20. Next steps for a sustainable European future European action for sustainability. COM/2016/0739 final report. European Commission, Secretariat-General. URL: <https://surl.li/yblpbe>
21. The short and winding road to 2030: Sweden. (2021). OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-short-and-winding-road-to-2030_af4b630d-en.html.
22. Uncovering Pathways towards an Inclusive Green Economy: a Summary for Leaders. (2015). URL: <https://surl.li/ymtfsb>
23. Sustainable development in the European Union - Overview of progress towards the SDGs in an EU context — 2020 edition. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-catalogues/-/ks-01-20-192>.
24. The Circularity Gap Report Norway. URL: <https://www.circularitygap.world/norway>.
25. von Weizsäcker, E.U., & Wijkman, A. (2018). Come on!: Capitalism, Short-termism. Population and the Destruction of the Planet. Springer. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4939-7419-1>.
26. Global Economic Prospects. (2022). World Bank. URL: <https://surl.li/ioidkh>

27. World GDP Structure and Trends. <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/wld/world/gdp-gross-domestic-product>.

References:

1. Agile. Governance/supported by. (2024). Hertie. School. Geneva: WEF. Retrieved from: <https://intelligence.weforum.org/topics/a1Gb0000000pTDaEAM>.
2. Baker, S. (2016). Sustainable Development (2nd Ed.), London: Routledge. Retrieved from: <https://surl.li/yvcnne>
3. Eurodad. (2021). Gambling with Our Lives: Fossil Fuel Support from Multilateral Development Banks. European Network on Debt and Development.
4. Germany's Sustainable Development Strategy. Retrieved from: <https://www.bundesregierung.de/bregen/issues/sustainability/germany-s-sustainable-development-strategy-354566>.
5. International Reflections on Wellbeing Budgeting. Presentation to Wellbeing Economy Forum, Reykjavik, June 14, 2024. Retrieved from: https://island.is/en/news/wellbeing-economy-forum-in-reykjavik-june-11-12-2024?utm_source=chatgpt.com.
6. Voluntary National Review 2021: Sweden – Report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development». (2021). Stockholm: Government Offices of Sweden. Retrieved from: https://www.government.se/reports/2021/06/voluntary-national-review-2021---sweden/?utm_source=chatgpt.com.
7. Green growth and sustainable development. OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/greengrowth/>.
8. Hayden, A. (2024). The Wellbeing Economy in Practice: Sustainable and Inclusive Growth? Or a Post-Growth Breakthrough?» Humanities and Social Sciences Communications, No. 11(1). Pp. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03385-8>.
9. Hayden, A. (2025). Buzzword or Breakthrough Beyond Growth? The Mainstreaming of the Wellbeing Economy. Ecological Economics, No. 227. 108375. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2024.108375>.
10. Hickel, J. (2020). Less is More: How Degrowth Will Save the World. Retrieved from: <https://surl.li/cyavpk>
11. Fiscal Monitor: A Fair Shot. International Monetary Fund. (2021). IMF. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2021/03/31/Fiscal-Monitor-April-2021-A-Fair-Shot-50156>.
12. ITER, a reactor in France, may deliver fusion energy power as early as 2045. (2019). Retrieved from: <https://surl.li/olnjsx>
13. Jackson, T. (2023). From Davos to Reykjavik: Decoupling Wellbeing from Growth. Centre for the Understanding of Sustainable Prosperity. Retrieved from: <https://cusp.ac.uk/themes/aetw/tj-blog-wef-reykjavik>.
14. Jann, W., & Veit, S. (2021). Politics and Administration in Germany. Public Administration in Germany. Pp. 145–161. Retrieved from: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-53697-8_10.
15. Delaney, K. & Maguire, A. (2022). Implementing the Sustainable Development Goals post-COVID-19: A study of Australia and Sweden. Alternative Law Journal, Vol. 47. Iss. 3. Pp. 168–172. DOI: <https://doi.org/10.1177/1037969X2210955>.
16. Laurent, É., Battaglia, F., Janoo, A., Galli, A., Dalla Libera Marchiori, G. Raluca, M. & Sommer, C. (2021). Five Pathways Toward Health-Environment Policy in a Wellbeing Economy. Wellbeing Economy Alliance. Retrieved from: <https://surl.li/xxdjte>
17. Mason, N., & M. Büchs. (2023). Barriers to Adopting Wellbeing-Economy Narratives: Comparing the Wellbeing Economy Alliance and Wellbeing Economy Governments. Sustainability: Science, Practice and Policy, No. 19(1). 2222624. DOI: <https://doi.org/10.1080/15487733.2023.2222624>.
18. Medina, L., Krendelsberger, A., Renkamp, T. etc. (2023). Community voices on climate, peace and security: Senegal. CGIAR FOCUS Climate Security. 66 p. Retrieved from: <https://hdl.handle.net/10568/137319>.
19. Mickwitz, P., Neij, L., Johansson, M., Benner, M., & Sandin, S. (2021). A theory-based approach to evaluations intended to inform transitions toward sustainability. Evaluation, Vol. 27. Iss. 3. Pp. 281–306. DOI: <https://doi.org/10.1177/1356389021997855>.
20. Next steps for a sustainable European future European action for sustainability. COM/2016/0739 final report. European Commission, Secretariat-General. Retrieved from: <https://surl.li/yblpbe>
21. The short and winding road to 2030: Sweden. (2021). OECD. Retrieved from: https://www.oecd.org/en/publications/the-short-and-winding-road-to-2030_af4b630d-en.html.
22. Uncovering Pathways towards an Inclusive Green Economy: a Summary for Leaders. (2015). Retrieved from: <https://surl.li/ymtfsb>
23. Sustainable development in the European Union - Overview of progress towards the SDGs in an EU context — 2020 edition. Eurostat. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-catalogues/-/ks-01-20-192>.
24. The Circularity Gap Report Norway. Retrieved from: <https://www.circularitygap.world/norway>.
25. von Weizsäcker, E.U., & Wijkman, A. (2018). Come on!: Capitalism, Short-termism. Population and the Destruction of the Planet. Springer. Retrieved from: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4939-7419-1>.
26. Global Economic Prospects. (2022). World Bank. URL: <https://surl.li/ioidkh>
27. World GDP Structure and Trends. Retrieved from: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/wld/world/gdp-gross-domestic-product>.